

Tezy o podejmowaniu decyzji - przeciw teoriom formalistycznym

Autor tekstu: Jerzy Kolarzowski

I. "Historyczny rozwój filozofii ukazuje sekwencję wahadłowych ruchów pomiędzy dwoma rywalizującymi programami. W jednym z nich zadanie filozofii polega na analizowaniu każdego przedmiotu za pomocą *jak najogólniejszych* kategorii; w drugim — na podaniu *na tyle ogólnej analizy*, na ile pozwala na to natura danej dziedziny" [1]. Problematyka podmiotu podejmującego decyzje mieści się w tym drugim nurcie refleksji. Jest to problematyka złożona, trudna, nastrocza wiele problemów dla tych, którzy chcieli by ująć ją teoretycznie. Proces decyzyjny zawsze ma charakter osobisty i jednocześnie zapośredniczony w społecznym i historycznym doświadczeniu jednostki. Filozofia, która postawiłaby sobie za cel przygotowywać jednostki do podejmowania decyzji będzie kierować się w stronę utopii, natomiast w praktyce z większą łatwością może stać się podporą ideologii totalitarnych.

II. Zagadnieniami decyzji powinna zatem zajmować się jedynie filozofia praktyczna, odwołująca się do doświadczenia potocznego w różnych dziedzinach życia. Z tych też względów możemy wyróżnić takie dziedziny, w których nieodzowna jest decyzja finalna np. prawo gdzie sentencja przepisu prawnego czy orzeczenia sądowego ma status definitywnego rozstrzygnięcia. Takich jak zarządzanie czy praktyka polityczna, gdzie decyzje najczęściej wymagają wzajemnych uzgodnień i ustępstw, oraz takie, gdzie decyzja powinna mieć charakter autonomiczny, oryginalny a przez to niewiążący dla innych aktorów, np. literatura, różne dziedziny sztuki, refleksja humanistyczna *sensu stricto*.

III. Konkretnie życie staje się wyzwaniem dla snucia naukowej refleksji o procesie decyzyjnym. Zasadniczemu rozróżnieniu podlegają sytuację opisu procesu decyzyjnego w przypadku bycia „w” i sytuacji bycia „na zewnątrz”. Próby funkcjonalnego opisu procesu decyzyjnego w przypadku osobistego podejmowania decyzji muszą się zasadniczo różnić od sytuacji, w których usiłujemy wpłynąć, albo jedynie obserwujemy decyzje innych osób. W celu wyjaśnienia motywów własnych decyzji możemy odwołać się do strategii obowiązujących w danej dziedzinie aktywności społecznej, a ponadto subiektywnie opisać postrzegane okoliczności w aspekcie etycznym i ewentualnie psychologicznym. Natomiast wyjaśniając postępowanie innych osób lub wpływając na nie, uczynimy najlepiej, zapoznając się z technikami erystycznymi, użytecznymi wzorcami języka i teorią argumentacji. Podążenie którąś z tych dwóch dróg w oczywisty sposób prowadzi do rozbieżnych rezultatów, przynosi innego rodzaju korzyści a jednocześnie niesie ze sobą właściwe im niespełnienia, czy wręcz rozczarowania.

IV. Ludzka wyobraźnia i sposób rozumienia ma tendencję do przemieszczeń pomiędzy komunikatami dyrektywnymi, a komunikatami złożonymi z wątpliwości i wewnętrznych zastrzeżeń. Węzłowymi punktami tego rozumowania są konstrukcje znaczeniowe, które można wyrazić w zwrotach:

Więcej argumentów na Nie — Mniej argumentów na Tak, lub

Więcej argumentów na Tak — Mniej argumentów na Nie

Niemniej pod słowami „Tak” i „Nie” kryją się treści esencjalistyczne, które nie sposób wrazić w analitycznym języku logiki formalnej. [2] Proporcje za i przeciw najczęściej odnoszą się do treści etycznych (tego, co moralne lub nie moralne) albo do tego, co prakseologiczne (praktycznie skuteczne) w przeżywanych osobiście sytuacjach decyzyjnych.

V. Na gruncie refleksji prakseologicznej Tadeusz Kotarbiński wielokrotnie proponował ocenę podejmowanych działań i zapoczątkowujących je decyzji w trzech kategoriach; były to działania skuteczne, działania nieskuteczne i działania przeciwnie skuteczne [3]. Taka kategoryzacja kładzie nacisk w większym stopniu na aspekt negatywny działań; mieści się zatem w sferze semantycznego wyrażenia: Więcej argumentów na Nie - Mniej argumentów na Tak. Natomiast ujmując proces podejmowania decyzji na polu generalnych ustaleń etycznych możemy także zaproponować trójdziałną klasyfikację. Często oceniamy nasze działania i decyzje jako te: które coś lub kogoś włączają, wzmacniają, dowartościowują aksjologicznie, decyzje, które coś lub kogoś obnażają, ośmieszają, w jakimś aspekcie niweczą aksjologicznie oraz takie decyzje, które wymagają kompromisów, uzgodnień - choć niejednoznaczne aksjologicznie, nie można ich sklasyfikować jako negatywne. Etyczność decyzji i działań z poprzedniego zdania zawiera się w komunikacie semantycznym: Więcej argumentów na Tak — Mniej argumentów na Nie. Wymiar skuteczności (prakseologiczny) i wymiar etyczny

(aksjologiczny) mimo że mają źródło w konkretnej, jednostkowej decyzji, rozchodzą się w rozbieżnych kierunkach.

VI. Opis modelu procesu decyzyjnego u innych osób wymagać powinien spełnienia równocześnie trzech warunków: Trzeba zatem będzie: 1) wyjaśnić podmiotowe determinanty podjętej decyzji — innymi słowy podać argumenty dlaczego konkretna jednostka powinna lub nie powinna podjąć określonej decyzji; 2) podać argumenty związane z otoczeniem, w którym ma nastąpić lub nastąpił proces decyzyjny; 3) bazując na wcześniej podanych argumentach lub też przywołując nowe można ocenić konkretną decyzję jako zjawisko będące przejawem ogólniejszej tendencji, albo określić daną decyzję jako pozostającą w sprzeczności z wyróżnioną tendencją. Zasadniczą płaszczyzną dla utrwalonego doświadczenia cudzych decyzji staje się zatem namysł, mowa, ewentualnie opis używany do konstruowania argumentacji. W ten sposób filozoficzna refleksja dotycząca decyzji innych osób zasadniczo polegać będzie na analizie wzorców języka i klasyfikacji zastosowanych argumentów.

VII. Angielski filozof Stephen E. Toulmin, wychodząc naprzeciw poszukiwaniom logików przeprowadził drobiazgową kategoryzację używanych argumentów stwierdził, że wszelkie argumenty można podzielić na analityczne i substancjalne oraz na kilka innych drobiazgowych sposobów. [4] Żaden z przyjętych podziałów nie pokrywa się z pozostałymi a ponadto, gdyby nie czas gramatyczny użyty przez mówiącą lub piszącą osobę nie sposób byłoby stwierdzić, czy dany argument pojawił się *a priori* czy *a posteriori* konkretnego aktu lub procedury. A zatem: "Racjonalnie adekwatna myśl i działanie nie mogą zawsze we wszystkich przypadkach rozpoczynać się od (...) budowy formalnego systemu: w praktyce rygor teorii jest użyteczny tylko do pewnego stopnia i w pewnych okolicznościach. Właściwe miejsce wymogów pewności znajduje się *wewnątrz* abstrakcyjnych teorii i tam też możliwy jest w ich sprawie konsensus; jednak wszelka abstrakcja zakłada jakieś *pominięcie*, *przymknięcie* oka na te elementy doświadczenia, które nie podpadają pod zakres danej teorii, i w ten sposób gwarantuje ona ścisłość formalnych implikacji" [5].

Zobacz także te strony:

[Podejmowanie decyzji w ujęciu dynamicznej psychologii społecznej](#)

Przypisy:

[1] S. Toulmin, *Kosmopolis. Ukryty projekt nowoczesności*. Przeł. i wstęp T. Zarębski, Wyd. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP Wrocław 2005, s. 215.

[2] Zob. J. Kolarzowski, *Komunikacja w sytuacjach oporu emocjonalnego w negocjacjach i zarządzaniu* [w:] *Prakseologia*. nr 139/1999.

[3] Por. np. T. Kotarbiński, *Prakseologia a ekonomia*, [w:] tegoż *Traktat o dobrej robocie*, aneks 5, Ossolineum, Wrocław 1982, s. 350-364.

[4] 1) Wszystkie argumenty, które nie są analityczne są substancjalne. Ich substancjalność polega na tym, że konkluzja wykracza poza wiedzę zawartą w danych i we wsparciu dostarczanym przez argument gwarantujący. 2) Podział na argumenty formalnie poprawne (tautologie), i te które nie spełniają wymogu formalnej poprawności. Argumenty formalnie poprawne to takie, w których konkluzja jest wynikiem przetasowania składników przesłanek i ponownego ułożenia ich w nowy wzór. Inaczej mówiąc argument formalnie poprawny to taki, w którym poszczególne składniki wniosku występują także w przesłankach. Jednak w życiu bardzo często używamy wielu argumentów, które są ważne ale ich wsparcie pochodzi z różnych dziedzin: z rachunku prawdopodobieństwa, etyki, psychologii, techniki, itp. 3) Podział na argumenty z wykorzystaniem gwaranta oraz argumenty ustanawiające gwaranta. W pierwszych gwarant wykorzystywany jest do tego aby uzasadnić przejścia od danych do konkluzji, a jego treść jest poprzednio przyjęta i niekwestionowana. Natomiast w argumentach ustanawiających gwaranta zachodzi proces odwrotny. Tutaj celem nie jest już uzasadnienie konkluzji, lecz ustalenie nowej ogólnej treści i przyjęcie jej jako nowej reguły powiązania, nowej maksymy. Potwierdzenie wiarygodności takiego gwaranta wymaga sukcesywnego zastosowania go w dużej liczbie przypadków (eksperymentów), w których i dane i konkluzje zostały

zweryfikowane niezależnie. 4) Podział na argumenty konkluzywne, prowadzące do koniecznych konkluzji, oraz argumenty niekonkluzywne prowadzące do wniosków prawdopodobnych i warunkowych. 5) Podział na argumenty zawierające kwantyfikatory czyli słowa takie jak: "wszystkie", "niektóre", "żaden" (na które kładzie się szczególny nacisk w logice), i argumenty nie zawierające kwantyfikatorów. S. E. Toulmin, *Uses the Argument*, Cambridge 1958, polskie omówienie w pracy T. Zrębskiego, *Od paradygmatu do kosmopolis. Filozofia Stephena E. Toulmina*, Wrocław 2005, ss. 29-38.

[5] S. Toulmin, *Kosmopolis*, wyd. cyt., s. 223.

Jerzy Kolarzowski

Doktor, adiunkt w Instytucie Historyczno-Prawnym Uniwersytetu Warszawskiego (Wydział Prawa i Administracji). Współzałożyciel i rzecznik prasowy PPS (1987 - luty 1988), zwolniony z pracy w IPI PAN (styczeń 1987), współredagował Biuletyn Informacyjny Ruchu Wolność i Pokój (1986-1987), sygnatariusz platformy Wolność i Pokój (1985), przekazywał i organizował przesyłanie m.in. do Poznania, Krakowa, Gdańska, Lublina i Puław wielu wydawnictw podziemnych. Posiada certyfikat „pokrzywdzonego” wystawiony przez IPN w 2003 r. Master of Art of NLP. Pisze rozprawę habilitacyjną "U podstaw europejskiej filozofii praw człowieka. Narodziny jednostki w sferze publicznej i prywatnej w pismach Braci Polskich". Zainteresowania: historia instytucji życia publicznego i prywatnego, myśl etyczna i religijna Europy (zwłaszcza okresu reformacji). Bada nieoficjalne nurty i idee inspirujące kulturę europejską. Hobby: muzyka poważna, fotografia krajobrazowa. Autor książki [Filozofowie i mistycy](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 15-08-2006)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4997) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4997>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz
Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest

zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl